

Gruparea tribunistă și criza Partidului Național Român din anii 1910-1912.

Între disputa politică și confruntarea de idei.

Lucian PETRAȘ

După reintrarea Partidului Național Român în activitatea parlamentară își face simțită prezența în mișcarea românească o generație de politicieni cunoscuți sub numele de gruparea tinerilor „oțeliți”. Ei vor aduce treptat în atenția opiniei publice chestiunea necesității reorganizării partidului, fapt ce va determina declanșarea unui conflict cu conducerea partidului. După înfrângerea înregistrată de P.N.R. în alegerile parlamentare din vara anului 1910 această dispută se va concentra la Arad. Colaborarea lui Octavian Goga și Ilarie Chendi cu ziarul „Tribuna”, aflat sub influența lui Nicolae Oncu, Roman Ciorogariu, va conferi articolelor publicate aici o accentuată notă critică la adresa unor conducători ai partidului. Sunt combătuți acei fruntași români care continuau să-și lege aspirațiile politice de Viena, se sublinia sterilitatea unora dintre acțiunile parlamentare și sprijinul redus acordat vieții culturale românești, se manifesta intransigență față de trecerea lui Vasile Mangra în rândurile Partidului Național al Muncii și împotriva aprobării gestului de către Ioan Slavici și Eugen Brote. Nu în ultimul rând, critica era îndreptată împotriva inactivității comitetului național, care era subordonat tot mai mult clubului parlamentar¹.

Gruparea de la „Tribuna” a devenit, treptat, promotoarea unui curent intransigent în mișcarea națională. Deși nu era reprezentată de numeroși oameni politici, ideile ei aveau o mare putere de penetrare deoarece se bucura de sprijinul și simpatia opiniei publice. Această realitate s-a datorat faptului că, timp de mai bine de un deceniu, „Tribuna” fusese și era în continuare cel mai popular ziar din Transilvania². Redactorii ei au încercat să potențeze valoarea publicației prin sublinierea rolului pe care aceasta l-a avut în mișcarea națională. Ei remarcă faptul că în politică „Tribuna” a reprezentat ideea de progres, deoarece tactica neoactivistă a învins în 1905 tocmai datorită curentului de opinie promovat de acest ziar. Și atunci, ca și în 1910, autoritatea partidului și principiului sfânt al disciplinei a fost invocat în ajutorul unei tendințe retrograde³, triumfând în cele din urmă tendința de înnoire și de reformă ce se v-a impune în activitatea partidului național. A fost revoluționată, susțin redactorii ziarului, și noțiunea de presă românească, reducându-se la strictul necesar polemica cu presa maghiară și critica unor fenomene din viața politică și culturală a maghiarilor. Locul acesta a fost luat treptat, în mod precumpănitor, de subiectele românești izvorâte din realitățile și necesitățile națiunii, de factură nu doar politică, ci și economică, culturală, socială sau religioasă. „Tribuna” a îndemnat spiritul public spre cultura națională, amenințată până atunci de influențe străine, a determinat revitalizarea mișcării culturale în comitatul Arad și în împrejurimi, devenind, în același timp, ecoul legăturilor de unitate spirituală cu regatul României. În felul acesta, spun tribuniștii, s-a realizat româizarea presei românești prin felul ei de redactare: „«Tribuna» a creat în presa noastră o școală nouă, o direcție mai sănătoasă și mai conformă cu nevoile adevărate ale vieții noastre... obligând și celelalte gazete românești la aceleași eforturi, dacă vor să se mențină în această concurență intelectuală”⁴. Grupați în jurul acestei publicații atât de merituoase și de onorante, tinerii „oțeliți” puteau să treacă acum, în virtutea libertății de opinie, la criticarea faptelor și atitudinilor conducătorilor oficiali ai partidului, cu toate că riscau în felul acesta să provoace susceptibilități și animozități din partea celor care

¹ Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania 1900-1914*, Ed. Dacia, Cluj, 1986, p. 159.

² Lucian Boia, *Contribuții privind mișcarea națională a românilor din Transilvania în anii 1910-1914*, în *Studii Rev. Ist.*, nr. 4. 1972. p. 790

³ *Tribuna*, nr.264, 7/20 decembrie 1910, p. 2

⁴ *ibidem*, nr.264, 7/20 decembrie 1910, pag. 1,2

s-au simțit atinși. Publicația începe să combată activitatea inefficientă a parlamentarilor naționali, preocupați tot mai mult de problemele scenei politice maghiare și din ce în ce mai puțin de rezolvarea problemelor de interes național. Se consideră că activitatea lor s-a rezumat, pe parcursul unui an, la un număr restrâns de discursuri și interpelări ținute în parlament, la câteva adunări populare și o serie de comunicate de presă. Era necesar deci, ca acest comitet național al partidului și parlamentarii să redevină exponenții încrederii obștești ce le-a fost acordată și să se implice, prin eforturi proprii desfășurate sub deviza „*prin noi înșine*”, în rezolvarea problemelor unor domenii de interes național, cum ar fi domeniul cultural, bisericesc și economic⁵.

Sunt puse apoi în discuție neajunsurile și deficiențele remarcate la nivelul conducerii centrale a partidului. Fruntașii politici, grupați în comitetul central, se implicau prea puțin în chestiunile de interes național, excepție făcând perioada alegerilor când partidul și comitetul se afirmau în prim-planul vieții politice românești: „*Nu zicem că fruntașii noștri nu își fac datoria pe cât de omenește posibil, dar observăm numai că această grupare își afirmă prea puțin autoritatea...și trebuie spus cu toată hotărârea, că ceea ce în faza de astăzi se simte mai mult este tocmai lipsa de mari energii naționale. Simțim nevoia de a ne vedea fruntași biruind, sau căzând cu glorie, nu vegetând în stare echivocă*”⁶. Soluția pentru ieșirea din acest impas era începerea unui proces de reformă, de reorganizare a partidului. Un prim pas în această direcție era „*primenirea radicală a forțelor conducătoare*”. Aceasta însemna înlocuirea generației de oameni politici în vârstă, care era majoritară în comitet și cu putere de decizie. Datorită vârstei înaintate, acești conducători erau considerați la apusul carierei lor politice, fiind percepuți de tinerii „*oțeliți*” ca „*elemente uzate, oameni cunsecade de îmbătrâniți în serviciul cauzei publice, înini de foc, dar cu brațe slăbite, care înțeleg cu multă nevoită spiritul vremii. Aceștia ar trebui să înțeleagă că rolul lor a fost împlinit cu demnitate și că e rândul altor acum, noilor veniți al celor cu multă tărie...să neargă înainte*”⁷.

Primenirea conducerii mișcării naționale presupunea, de asemenea, o delimitare clară față de ierarhiile bisericii ortodoxe, deoarece experiența ultimilor ani arăta că politica clerului înalt ortodox era adeseori una de apropiere față de acțiunile guvernamentale. De aceea, considerau „*oțeliții*”, pentru a evita deserviciile ce pot fi făcute mișcării naționale, era necesară izolarea poporului de conducătorii bisericii: „*Prezentul ne arată că episcopii limbuți și nechibzuiți, în loc de a-și păstra caracterul pasiv în cele politice, se îngerează chiar în mod dezastruos în afacerile politice curente, cum este cazul părintelui Mețianu și al nenorocitei sale gazete «Telegraful» ajuns organ de propagandă potrivit intereselor naționale*”⁸.

Opinia tribunaiștilor era că rolul determinat în partid va trebui să fie jucat de o grupare nouă, alcătuită din elemente politice tinere, „*care să constituie chintesența sănătății și a vigoriei naționale*”. Se făcea referire la acei tineri intrași în mișcarea națională după 1900. Deveniți partizanii ideilor înaintate ale vremii, ei au dorit să se identifice, în mod conștient, cu aspirațiile și cu nevoile reale ale românilor⁹. Ei au sprijinit generalizarea noului activism ajungând însă, în preajma anului 1910, să fie dezamăgiți de carențele organizatorice și de lipsa de eficiență la care ajunsese mișcarea națională. Ei solicită reorganizarea partidului și se declară a fi pregătiți să preia conducerea acestuia: „*Împrăștiati pe diverse ocupațiuni cu o independență socială destul de mare, cu o școală politică destul de serioasă, acești fruntași ce se ridică sunt expresia cea mai nouă a energiei noastre naționale, și lor le revine în mod firesc sarcina conducerii de astăzi și de mâine*”¹⁰. Această generație entuziastă se autoevaluează ca fiind competentă din punct de vedere politic, cu o autoritate ce nu este contestată de popor și nici de către adversari, având elite valoroase pregătite să între cu succes pe scena luptelor naționale. Între acești noi lideri – spuneau „*oțeliții*” – și conducătorii adversarilor noștri politici, „*nu este nici cea mai mică deosebire sub raportul cunoștințelor, nici sub acela al calităților individuale*”¹¹.

Comitetul central nu acceptă punctele de vedere exprimate de tribunaiști, aceste critici determinând conducătorii partidului să înceapă campania de combatere și de înlăturare a dizidenței. „*Oțeliții*” văd în cotraofensiva îndreptată împotriva ziarului „*Tribuna*” și a susținătorilor ei, o manifestare a spiritului de intoleranță care domină mentalitatea membrilor comitetului central. Ei se declară promotorii libertății de

⁵ *ibidem*

⁶ *Tribuna*, nr.267, 19 decembrie 1911, p. 3

⁷ *ibidem*

⁸ *ibidem*

⁹ L.Măior, *op.cit.*, p. 162

¹⁰ *Tribuna*, nr.267, 19 decembrie 1911, p. 3

¹¹ *ibidem*

gândire, idee pe care o opun lozincilor vehiculate de oponenții ce susțineau necesitatea menținerii „*sfinței solidarității naționale și a disciplinei de partid*”. În interpretarea tribunistă, comitetul a conferit acestor principii o accepțiune improprie, „*paradoxală și frivolă*”, care a avut efecte negative asupra mișcării naționale: „*Azi solidaritatea și disciplina însemnează să învâjbească de moarte trecutul cu viitorul, să pustiești în conștiință publică cele mai frumoase speranțe... azi solidaritatea și disciplina însemnează să sameni adânc zavistia și ura pretutindeni unde progresul nostru social a putut să fortifice un centru românesc de apărare, ca de pildă în Arad. Azi solidaritatea și disciplina însemnează să pervertești solidaritatea în modul cel mai cinic și să tolerezi fără împotrivire ca straturile cele mai scumpe din viața noastră românească să fie năpădite de urzica minciunii*”¹².

„Oțeliști” sunt de părere că P.N.R. aparține tuturor românilor din statul ungar, poporul român identificându-se cu partidul. Comitetul național este organul executiv instituit de acest partid în scopul reprezentării intereselor și nevoilor națiunii, și nu doar a unui număr foarte restrâns de persoane. Comitetul nu are în subordine partidul, ci este invers. Membrii partidului național au astfel dreptul și datoria de a controla activitatea comitetului, de a analiza și a se pronunța asupra obiectivelor și mijloacelor de luptă propuse de acest organism. În momentul în care comitetul abuzează de drepturile sale, sfidând sentimentele, credințele și aspirațiile obștei, atunci partidul are autoritatea de a-l demite. În felul acesta era combătută mentalitatea acelor lideri care se confundau într-un mod ilicit cu națiunea, deoarece considerau „*comitetul*”, „*partidul*” și „*națiunea*” noțiuni identice. Acești conducători erau influențați în demersurile lor de principiul „*partidul suntem noi*”, „*națiunea suntem noi*”. Utilizând aceste argumente, „*oțeliștii*” demonstau că comitetul național a devenit o corporație intangibilă cu atribuții de imunitate, în fața căreia sinceritatea convingerilor și libertatea de gândire nu erau permise.

Nevoia sporirii în randament a mișcării naționale este recunoscută de către unii din factorii de decizie, chiar dacă aceștia nu aparțineau grupului reformator. Este cazul avocatului de Bistrița, Victor Onișoru, unul din membrii comitetului executiv. În cadrul unei expuneri de motive, el subliniază lipsa de funcționalitate a comitetului, deoarece deciziile și rezoluțiile adoptate nu erau suficient de bine implementate în practică. Lipsa un organism intern care să fie însărcinat cu monitorizarea aplicării politicilor și strategiilor elaborate de partid. Concret, Onișoru propunea înființarea unui birou permanent al partidului, un fel de cancelarie, condus de un secretar administrativ care trebuia să se ocupe în mod exclusiv de afacerile partidului, fără ca acesta să mai desfășoare o altă activitate. Sarcinile acestui birou urmau să prevadă: pregătirea ședințelor de comitet prin întocmirea materialelor și documentației ce era necesară pentru ordinea de zi; redactarea proiectelor de hotărâri, a hotărârilor și proceselor verbale ale ședințelor; supravegherea executării deciziilor luate de către conducerea partidului; rectificarea și întregirea anuală a listelor de alegători pentru comitatele cu populație românească; înființarea unei biblioteci și a unei arhive în care să se regăsească toate documentele partidului, precum și literatura referitoare la politica P.N.R. și problema naționalităților. Se propunea ca secretarul biroului să beneficieze de o remunerație substanțială, de aproximativ 6000 de coroane anual, el urmând să fie responsabil pentru activitatea desfășurată în fața comitetului, cât și a clubului parlamentar al partidului¹³. Inițiativa lui Victor Onișoru, din decembrie 1910, venea într-un moment în care conflictul cu „*Tribuna*” se găsea într-o fază incipientă, dar când deja era evident că trebuiau luate măsuri care să ducă la îmbunătățirea activității de partid.

Un alt motiv al discordiei produse între cele două grupări erau negocierile cu guvernul. Dacă în cursul verii anului 1910, cât timp au durat tratativele, tribunistii, din disciplină de partid nu adoptaseră nici o poziție, în toamnă, eșecul acțiunii lui Ioan Mihu devenind evident, disputa a început. Referindu-se la tratative, „*Tribuna*” publică articolul „*Comedia unei împăcări*” arătând că totul a fost „*o amețală trecătoare*”¹⁴. Datorită acestui gen de remarci negative, subiectul negocierilor este transformat de unii comentatori în cauza principală a campaniei de combatere a „*oțeliștilor*”. Tribunistii acreditează ideea potrivit căreia se dorește înlăturarea lor tocmai datorită opoziției lor față de negocieri: „*«Tribuna» trebuie să piară ca să se poată face împăcare cu ungurii*”¹⁵.

În vara anului 1910, „*Tribuna*” a condamnat trecerea lui Vasile Mangra în rândul partidului lui István Tisza și a criticat aprobarea gestului lui Mangra de către Ioan Slavici și Eugen Brote. Imediat, conducerea ziarului a

¹² *Tribuna*, nr. 164, 28 iulie/10 august 1911, p. 4

¹³ *Tribuna*, nr. 262, 17 decembrie 1910, p. 5

¹⁴ Lucian Boia, *op.cit.*, p. 788; *Tribuna* - nr. 234, 31 octombrie/13 noiembrie 1910, p. 1-3

¹⁵ *Tribuna*, nr. 2, din 4/17 iunie 1911, p. 1-2; *Românul* - nr. 101, 8/21 mai 1911, p. 1

reunșat la serviciile celor trei și a cedat locul lui Octavian Goga și partenerilor săi de idei¹⁶. Rezultatul acestei schimbări radicale s-a resimțit imediat prin publicarea violentelor articole semnate de Goga – „*Un fals Coriolan*” și „*A murit un om: Ioan Slavici*” – în care faptele celor trei erau considerate o trădare a intereselor naționale românești¹⁷. Reîntors din România, Eugen Brote se stabilește la Brașov, unde se ocupă din decembrie 1911 de editarea ziarului „*Deșteptarea*”, aflat din 1905 sub redacția profesorului Arsenie Vlaicu. „*Deșteptarea*” va promova linia politică susținută de Vasile Mangra, Eugen Brote și Ioan Slavici, fără să reușească să se impună opiniei publice românești¹⁸. Cei trei au devenit exponenții unei grupări ce se arăta favorabilă colaborării cu mediile politice maghiare și realizării unei concilierii româno-maghiare, dar față de care atât tribuniiștii, cât și conducerea partidului s-au dezis, negând orice comunitate de aspirații cu aceștia. Pe parcursul derulării conflictului cu comitetul central al partidului, „*Tribuna*” a încercat să respingă apartenența la mangrism și existența oricărei cooperări cu această troică, criticând în mod constant demersurile acestora. Este combătută și considerată, ca fiind un fals tendențios, mai ales ideea legăturilor ascunse cu Vasile Mangra, conducerea ziarului dezavuând, adeseori, toate demersurile și opiniile exprimate de către deputatul guvernamental¹⁹.

Așa s-a întâmplat și cu prilejul interviului acordat ziarului „*Nagyvárad Naplo*”, unde Vasile Mangra își exprima satisfacția în fața iminentei dizolvări a comitetului național, fapt ce putea permite reșezarea mișcării naționale sub patronajul conducătorilor bisericii, precum și rezolvarea problemei naționale ca urmare a deschiderii unor negocieri eficiente cu guvernul maghiar: „*Publicul românesc ar fi bun bucuros dacă comitetul și-ar înceta orice activitate. Lupta dintre, «Tribuna» și «Românul» i-a adus pe români înaintea dilemei de-a nu ști de cine să asculte... Urmările dezmembrării comitetului partidului național nu pot fi decât îmbucurătoare. Preoțimea română, care zăcea până acum sub jugul partidului național, se va scăpa de acest terorism și se vor întoarce la arhierii conducătorii lor firești... Dacă prin urmare, în vremea din urmă, nu s-a putut atribui o însemnătate mai deosebită comitetului partidului național, totuși procesul lui de disoluție este un proces destul de important care să accentueze înființarea politici sănătoase maghiaro-române*”²⁰. Această luare de poziție a lui Vasile Mangra este privită cu resentimente și revoltă de către gruparea tribunistă, care observă în punctele de vedere exprimate de „*vicarul satanei*” o nouă uneltire menită să „*distrugă cu desăvârșire partidul și poporul românesc, să fie dus ca o turmă sub conducerea vlădicilor dependenți de guvern și evident sub conducerea sa*”²¹. Cu acest prilej, Nicolae Oncu îl acuză pe Mangra că este „*adevăratul autor și pricinuitor al vrăbii și a întregului dezastru ce bântuie astăzi neamul nostru, căci fără dezertarea dumnealui, nu se putea ivi și nu se putea susține lupta de astăzi dintre frați și nici adversarii noștri personali nu se puteau rezema pe infama acuzație, că noi avem gândul să vă urmăm calea trădării*”²².

Dizidența „*Tribunei*” este contracarată de conducerea partidului prin înființarea unui nou ziar oficial al partidului, decizie luată cu prilejul Conferinței de la Budapesta din 19-20 decembrie 1910. Rolul ofensiv, combativ, al viitoarei publicații, nu este recunoscut de la început de către Vasile Goldiș, el declarând în decembrie 1910 că ziarul va fi „*organul oficial al partidului naționalităților, în limba românească*”. Explică acest fapt din perspectiva eforturilor care se fac pentru constituirea unui partid unitar al naționalităților, fapt ce ar permite o mai bună organizare și coordonare a luptei împotriva șovinismului unguresc.

Alexandru Vaida-Voevod este cel care precizează tranșant scopul „*Românului*”, acela de a fi „*o armă de legitimitate apărare a disciplinei organizației și a însăși existenței partidului... comitetul național și-a îndeplinit numai o elementară datorie față de interesele cauzei partidului național român, când a hotărât că tocmai Aradul și nu un alt oraș să fie sediul «Românului»*”²³. Tribuniiștii primesc cu neliniște această apariție editorială și mai ales alegerea Aradului ca și sediu pentru noul ziar național. Competiția ce urma să se institue între cele două organe de presă putea cauza prejudicii „*Tribunei*” în privința popularității sale și implicit în privința abonaților și a numărului de cititori. De aceea se vor aduce argumente în favoarea stabilirii sau a mutării

¹⁶ I. Maior, *op.cit.*, p. 165

¹⁷ *ibidem*

¹⁸ Lucian Boia, *op.cit.*, p.790

¹⁹ *Tribuna*, 19 mai/1 iunie 1911, p. 1-2; nr.116, 27 iulie/9 august 1911, p. 4; 28 mai/11 iunie 1911, p. 1

²⁰ *Tribuna*, nr. 127,11/24 iunie 1911, p. 1-2

²¹ *ibidem*, p.1

²² *ibidem*, p.2

²³ Alexandru Vaida-Voevod, *Mangra, Tisza și Tribuna. Un mănunchiu de dovezi adunate din „Tribuna”*. Brașov, Tipografia A. Mureșianu, p. 92-93

„Românului” în altă parte decât în Arad. Se considera nefirească tipărirea celor două ziare românești în aceeași localitate întrucât, spuneau tribunistii, fiecare avea același obiectiv, acela de a coagula forțele naționale pentru susținerea vieții politice și culturale a românilor. Strategia partidului național ar fi trebuit să vizeze mobilizarea tuturor românilor și a tuturor ținuturilor românești pentru lupta națională, astfel încât aceste teritorii românești să devină un domeniu electoral absolut sigur pentru partid. În felul acesta P.N.R. devenea o forță redutabilă de care toate guvernele ungurești vor fi nevoite să țină seama. În baza acestui raționament era propus Clujul ca sediu al „Românului”. Deoarece orașul era poziționat în centrul unui teritoriu înconjurat de comitatele Maramureș, Sătmăr, Sălaj, Bihor, Cojocna, Turda-Arieș, Solnoc-Dăbâca, Bistrița-Năsăud, etc.²⁴, aici se puteau pune bazele unui centru politic și cultural al românismului, zona fiind locuită de peste 1.000.000 de români. O unitate de vederi în privința stabilirii sediului „Românului” nu a existat nici în rândul membrilor comitetului național, vicepreședintele acestui organism, N. Ivan, propunând, în primăvara anului 1911, mutarea ziarului la Cluj sau Sibiu. Presiunile făcute de colegii de partid, îl determină să-și afirme solidaritatea cu opinia generală a comitetului și să declare că propunerea sa este neactuală²⁵.

Cele două publicații arădene se angajează de acum încolo într-o polemică dură cu acuze reciproce, ajungându-se la o divizare a opiniei politice publice transilvănene în două tabere de susținători. În fața radicalismului tribunist, conducerea partidului și „Românul” încearcă să-și apere propriile poziții și opțiuni, în timp ce ideile tinerilor „oțeliți” sunt ironizate, ei devenind tineri „oțetiți”. Comitetul partidului este apărât, acesta fiind singurul organism din Ungaria care promovează drepturile politico-naționale ale românilor, motiv pentru care autoritatea acestuia trebuia să rămână neclintită. Ca organism executiv al partidului, comitetul a fost ales de către delegații conferinței naționale care reprezentau întregul popor român. În felul acesta atacurile aduse membrilor comitetului și partidului reprezentau atacuri aduse neamului românesc.

Cei desemnați de conferința națională să formeze comitetul sunt considerați „cei mai potriviți pentru conducerea luptei partidului”, fiind persoane care, datorită calităților individuale și profesionale erau capabile să conducă cu competență partidul și să se jertfească, în același timp, moral și material pentru cauza națională. Nu se recunoaște necesitatea „primenirii valorilor” din partid, întrucât acest lucru a fost realizat cu prilejul conferinței naționale de la Sibiu din 5 aprilie 1910. Atunci cei 252 de delegați au ales un comitet național, devenit exponentul întregii națiuni, reunindu-se la cârma partidului atât elementele tinere, cât și veteranii luptelor naționale. După vârstă, structura comitetului cuprindea o persoană trecută de 70 de ani, trei inși erau trecuți de 60 de ani, șapte persoane erau de 50 de ani, șase persoane erau trecute de 40 de ani, iar 13 erau sub 40 de ani. Tinerii se regăseau deci în conducerea partidului. generația nouă de oameni politici se putea afirma ca factor de decizie care influența evoluția mișcării naționale. Se realiza o simbioză între entuziasmul tinerilor și experiența celor mai în vârstă. Ca urmare, sentimentul de neîncredere față de conducerea partidului, generat în opinia publică românească de criticile și acțiunile „oțeliților”, era combătut și respins de contraargumentele purtătorilor de cuvânt ai partidului național²⁶.

Pe lângă articolele din ziare apar broșuri cu caracter justificativ sau ofensiv. Alexandu Vaida-Voevod este autorul broșurii „Mangra, Tisza și «Tribuna»”, în care se demonstra necesitatea solidarității în jurul P.N.R., a disciplinei de partid, învinuindu-i pe tinerii „oțeliți” de subminarea și trădarea partidului. În replică Ciorogariu semnează o altă broșură intitulată „Spre prăpastie”, ce constituia un răspuns la cea publicată de Vaida²⁷.

Criticile făcute de tribunisti la adresa conducătorii partidului au prejudiciat imaginea acestuia. Liderii partidului vor riposta, catalogând dizidența grupului tribunist drept o manifestare a trădării intereselor naționale, trădare săvârșită prin angajarea acestei fracțiuni în susținerea politicilor promovate de guvernul Tisza: „Nu trebuie să pierdem din vedere - spunea Aurel Vlad - că între pășirea vicarului Mangra și căderea candidaților noștri, este un strâns nex causal, pe care numai orbul nu-l vede. Candidații naționaliști și membrii fruntași ai partidului au trebuit, cu orice preț, scoși din parlament pentru a netezi astfel calea direcției mangriste de care oamenii «Tribunei» sau cel puțin unii dintre ei nu sunt tocmai străini”²⁸. Se aprecia că practicile electorale abuzive utilizate în alegerile parlamentare din 1910 au urmărit reducerea ponderii partidului

²⁴ *Tribuna*, nr. 30, 8/21 februarie 1911, p. 1; nr.260, 27 noiembrie./10 decembrie 1911, p. 1-5

²⁵ *Românul*, nr. 43. 28 februarie/8 martie 1911, p. 3; nr. 5, 6/19 ianuarie 1912, p. 1

²⁶ Alexandru Vaida-Voevod, *op.cit.*, p. 38-39; *Românul*, nr. 32, 10/23 februarie 1912, p. 3; nr. 275 ,16/29 decembrie 1911, p. 8; nr. 105, 13/26 mai 1911, p. 3

²⁷ L.Maior , *op.cit.*, p. 169-170

²⁸ *Românul*, nr.256, 23 noiembrie/decembrie 1911, p. 2

național în parlament. fapt reușit, având în vedere micșorarea numărului deputaților naționali de la 15 la 5. După alegeri tactica contelui Tisza urmărea pregătirea terenului pentru o grupare românească „patriotică”, pusă sub conducerea lui Vasile Mangra, care la viitoarele alegeri să participe sub program guvernamental împotriva candidaților partidului național român. La materializarea acestui plan participa și „Tribuna”, a cărui scop ascuns era slăbirea P.N.R., obiectiv atins prin „distrugerea desăvârșită a disciplinei de partid și nimicirea prestigiului conducătorilor”²⁹. În felul acesta, la viitoarele alegeri, șansele de reușită ale unei grupări politice conduse de Vasile Mangra puteau fi mari, în condițiile în care electoratul român nu mai avea încredere și era dezamăgit de conducătorii consacrați ai partidului național: „Pe față «Tribuna» n-a îndrăznit să aprobe și să propage politica lui Mangra. Dacă ar fi procedat astfel, n-ar mai exista astăzi. Ar fi distrus-o chiar atunci indignarea opiniei noastre publice...Dimpotrivă patronii «Tribunei» au dat voie poetului Goga să condamne cu asprimea cuvenită politica trădătoare a vicarului Mangra și rolul dezgustător al domnilor Brote și Slavici...Dacă vicarul Mangra nu putea fi apărat pe față, trebuiau combătuți și discreditați cel puțin adversarii lui, membrii comitetului. Rezultatul, dacă odioasa campanie a «Tribunei» ar fi reușit, avea să fie același: triumful anarhiei în partidul național și distrugerea organizației noastre politice. După această ispravă putea veni și potopul politicii guvernamentale românești care ne-ar fi dăruit cu toate bunătățile fâgăduite de contele Tisza”³⁰.

Asocierea dintre Vasile Mangra și „Tribuna” a fost făcută în virtutea faptului că Mangra a fost unul dintre fondatorii publicației alături de Nicolae Oncu, Roman Ciorogariu, Sava Raicu. Tribuniștii refuză, însă, să facă publice actele de întemeiere ale ziarului, declarându-le secrete. De aceea este lansată bănuiala că „Mangra, după ce a fost deja de-o jumătate de an deputat guvernamental, tot nu încetase a fi comanditar, deci stăpân al ziarului”³¹. Demonstrarea acestei ipoteze putea constitui dovada trădării grupului tribunist și a faptului că numeroasele articole din „Tribuna”, în care era condamnată dezertarea lui Mangra, nu erau decât reacții menite să mascheze complicitatea existentă între deputatul guvernamental Vasile Mangra și publicația arădeană.

Redactorii „Tribunei” vor respinge însă insinuările referitoare la menținerea lui Mangra printre proprietarii publicației și vor neaga apartenența lor la planurile guvernamentale ce vizau subordonarea mișcării naționale, subliniind că scopul ziarului era de a milita pentru apărarea „limbii, culturii și naționalității românești” și „reintegrarea națiunii românești în drepturile ei istorice”³².

Conducerea partidului și „Românul” insistă asupra principiilor în limitele cărora trebuia să se desfășoare activitatea politică, menționând necesitatea respectării solidarității naționale și a disciplinei de partid. Tribuniștii, prin orientarea lor, erau departe de a se conforma acestei discipline și aduceau grave atingeri popularității și autorității comitetului executiv al partidului. Pentru a-și legitima deciziile și autoritatea diminuată de această opoziție „oțelită”, conducerea partidului organizează în vara și toamna anului 1911 un număr de peste 20 de adunări populare, desfășurate în majoritatea comitatelor cu populație românească, prilej cu care cei prezenți își exprimau „necondiționată” încredere în comitetul național. „Tribunei” i se aplica „stigmatul trădării de neam”, aprobându-se astfel deciziile comitetului național prin care „orice încercare de a știrbi autoritatea organelor de conducere... ale partidului național este un atac îndreptat împotriva conferinței naționale și, în consecință, constituie un act de trădare față de interesele politice ale poporului român din Ungaria și Transilvania”. Subiectul trădării generează uneori stări de nervozitate, devenind o preocupare centrală pentru unii lideri politici ai partidului. Este cunoscută întâmplarea de la Seini, unde, la masa festivă organizată după încheierea adunării populare, Teodor Mihali are păreri nefavorabile față de articolele lui Goga din „Tribuna”. Preotul Constantin Lucaciu - fratele lui Vasile Lucaciu - are însă opinii pozitive despre acele articole și despre Octavian Goga, context în care Mihali îl cataloghează pe Constantin Lucaciu drept trădător, afirmând: „Eu te declar pe dumneata trădător de neam și fratricid”³³. Această reacție a lui Mihali a stârnit agitație în rândul participanților de la respectivul banchet, determinând mai apoi retragerea celui învinuit din congregația comitatului unde reprezenta partidul național. Tensiunea și divizarea politică va înceta în martie 1912, când se ajunge la împăcarea părților și reunificarea mișcării politice din Transilvania.

Criza înregistrată în interiorul Partidului Național Român între anii 1910-1912 a afectat forța și eficiența politică a românilor transilvăneni prin polemica dură, cu acuze reciproce, și prin divizarea opiniei politice

²⁹ Alexandru Vaida-Voevod, *op.cit.*, p. 44

³⁰ *Tribuna*, nr.164, 28 iulie/10 august 1911, p. 3

³¹ Alexandru Vaida-Voevod, *op.cit.*, pag. 100

³² *Tribuna*, nr.164, 28 iulie/10 august 1911, p. 3

³³ *Tribuna*, nr.259, 9 decembrie 1911, p. 1-2

publice transilvănene în două tabere de susținători. Au existat însă și efecte pozitive. Confruntarea de idei, produsă între grupările implicate în dispută, a determinat o atenție fără precedent acordată problemelor politice și organizatorice ale partidului, spiritul critic progresând. Opiniile exprimate de către tribuniști au contribuit la conștientizarea neajunsurilor existente în interiorul mișcării naționale, deschizându-se calea îmbunătățirii activității de partid prin remedierea în viitor a acestor deficiențe.

The Group Round „the Tribuna” and the Romanian National Party’s Crisis between 1910-1912. Between a Political Dispute and a Conflict of Ideas (Summary)

After the Romanian National Party’s recoming in the parliamentary activity, a generation of politicians appeared in the Romanian movement, the so-called „steeled” young men. They would gradually bring in the public opinion’s attention the problem concerning the necessity of the party’s reorganization, an idea that would determine the appearance of a conflict with the party’s leaders. After the defeat registred inside the Romanian National Party in the parliamentary elections from the summer of 1910, this dispute would be also in Arad, where the editors of „The Tribuna” would promote the idea of the party’s resetting up.

The registered crisis inside the Romanian National Party between 1910-1912 affected the political power and efficiency of the Transylvanian Romanians by the hard dispute with mutual charges and also by the separation of the Transylvanian public political opinion in two parts of suporters. But there were some positive results. The conflict of ideas between the groups involved in the dispute determined an attention given to the political and organizational problems of the party, the critical spirit progressing. The opinions of those round „The Tribuna” contributed to the awareness of the existent drawbacks inside the national movement, the way for the bettering of the party activity through the remedium of these deficiencies in the future being opened.

